

Achtergronddocument bij MOOI-Voor-Aanvraag:
 “Gaasperdam leert & doet NUTS
 met Gaaspermams GroenGas en Donut-Deals!”

Penvoerder namens alle Partners: Stichting COCRATOS, Dr. Anne Stijkel

Amsterdam, 15 mei 2020

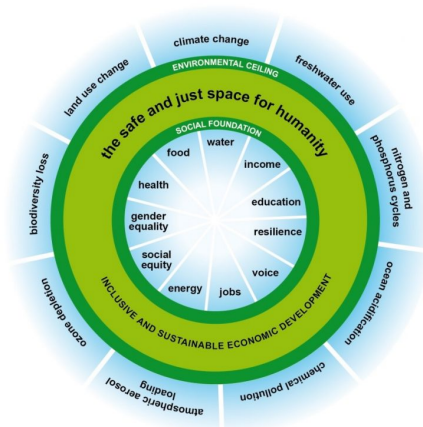
COCRATOS
 International Institute for Inclusive Science

Achtergronddocument bij MOOI-Voor-Aanvraag: “Gaasperdam leert & doet NUTS met Gaasperdams GroenGas en DONUT-DEALS!”

Waarvandaan Waarnaartoe? Opgavegestuurd!

Als de Corona crisis ons – naast alle eerdere crises - 1 ding leert is dat het roer nationaal en internationaal nu echt radicaal ‘om’ moet: uit de lineaire economie, veel meer maatschappelijke opgavegestuurd werken, waarbij de sociale, democratische en energietransitie hand in hand gaan, en waar wellicht in een latere fase ook nog verdere verbreding van thematiek kan plaatsvinden rond andere thema’s zoals duurzaam en lokaal voedsel, gezond eten & gezond bewegen, duurzaam (deel) vervoer, samenredzaamheid gericht op voorzorg etc.

Wij, als Stichting COCRATOS, zijn er op lokaal niveau helemaal klaar voor! Wij willen als Gaasperdammers MET Gaasperdammers EN andere grote en kleinere partners uit leef- en systeemwereld die lokale kansen uit de crises meer dan ooit pakken. Wij willen blijven koersen naar “Gaasperdam SLIM naar QuickFit Aardgasvrij”, maar *met MOOI bovenal: middels experimenteren en leren toewerken naar abstraheren, zodat de ‘oplossingen’ ook buiten Gaasperdam en voor andere thematieken kan gelden*. Als gemeente, gemeenschap en bedrijven samen dus! Het tij in Amsterdam zit daarvoor ook behoorlijk mee: sinds april 2020 profileert Amsterdam zich – temidden van de Coronacrisis – dapper als “**Amsterdam Donut-stad**”, de 1^e in de wereld, om de Donut-Economie van Kate Raworth op stedelijk niveau ‘werkend’ te krijgen.

Dat betekent dat het circulair denken en de ‘globale’ Donut economie met al haar ecologische EN sociale dimensies in Amsterdam leidend zijn bij het vinden van duurzame oplossingen, ook op wijkniveau. In Gaasperdam hebben wij als Stichting daar in 2019 al mooie praktische vertaalslagen aan gegeven, o.a. met (1) verkenningen van kosten en mogelijkheden van een hogedrukvergister voor GroenGas uit poep en GFE, (2) verkenning van kosten en praktische mogelijkheden om onze warmtevraag ‘QuickFit’ met 50% terug te brengen middels hybride warmtepompen, zonnepanelen en kierdichting, en met (3) **Donut-Deals**, om hiermee ook de sociale en democratische kansen voor de wijk te pakken.

Die basis ligt er, zeker in december 2020!

Nu willen we ons opmaken voor **2021-2024 met MOOI voor verdiepende onderzoeksvragen, met meer de focus op leren, experimenteren, abstraheren; zowel technisch als qua diffusie en qua governance**. Hoe dan? Lees vooral verder....

De grote maatschappelijke opgaven in Gaasperdam die wij als Partners onderschrijven:

1. Van 'energiearmoede' naar 'werk maken van verduurzaming'

Met 54% van de wijkbewoners op of onder bijstandsniveau is het cruciaal dat duurzame oplossingen voor bewoners haalbaar en betaalbaar zijn. Armoede laat zich het beste oplossen met meer inkomen; wij werken daarom aan 'werk' maken van de verduurzaming!

2. Faciliteren in 'anders' leren

Laaggeletterdheid (34%) en zeer laag opgeleide bewoners passen niet in regulier onderwijs, toch is scholing en kennis over de nieuwe energie voorwaarde om in de toekomstige arbeidsmarkt een plaats te kunnen verwerven. Een lokale doe- en leergemeenschap waar 'anders' geleerd en gecertificeerd wordt, op een manier die aansluit bij de doelgroep, is daarom cruciaal. Onze Groene Hub (sinds 1 december 2019, ons beschikbaar gesteld door de gemeente), midden in de Gaasperdamse ontwikkelbuurt Holendrecht, in een oude school, met haar vernieuwende programmering is daar een mooie basis en voedingsbodem voor.

3. Naar een eerlijker speelveld

Er is sprake van onrechtvaardigheid in sturingsmechanismen in verduurzaming, zoals extra belasting op verbruik van onduurzame energiebronnen, zeker als je - bv als huurder - geen invloed hebt op de energievoorziening (bv verplicht aangesloten op een warmtenetwerk) en op de energetische kwaliteit van de huurwoning. De vaak slechte staat van de woningen leidt tot hoge energierekeningen, alle huursubsidie ten spijt. Dan worden de woonlasten alsnog hoog. De eenzijdige richting van de meeste subsidiestromen op woningbezitters versterkt die onrechtvaardigheid ook nog eens. Dat moet anders, dat kan anders.

4. Naar aansprekende en geloofwaardige communicatie (vormen)

Toegang tot kennis over kleine en grote duurzame oplossingen is onvoldoende geregeld. Veel bewoners voelen zich niet aangesproken door de huidige communicatie, bv over subsidie op zonnepanelen, terwijl ze wakker liggen van hoe ze de laatste week van de maand doorkomen; ze voelen een begrip als duurzaamheid als een 'ver van mijn bed'-show. Bovendien wordt de overheid gewantrouwd; het gemeentebestuur is juist de aanjager van de energietransitie. Communicatie 'van binnen uit' wordt meer vertrouwd en is ook meer op empowerment gericht.

5. Naar nieuwe eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen

In het heersende economische paradigma is bezit van energiebronnen gemonopoliseerd: het is in de handen van een klein aantal veelverdienende ondernemingen. Door in deze eigendomsstructuur in te grijpen veranderen we fundamenteel iets in de verhouding producent – consument: de eindgebruiker wordt mede-eigenaar van de energieopwekking en deelt mee in de opbrengsten. We kennen dit al van energiecoöperaties in wind en zon. In Gaasperdam zoeken we naar een invulling die recht doet aan meervoudige waardecreatie, waarbij ecologische, economische en sociale doelen samenkomen: een **gebiedscoöperatie** die **expliciet inclusief** van aard is en waarin iedereen mee kan doen; die ruimte biedt aan alle soorten culturen en leeftijden, sociaal-economische status, woonsituaties (huur of eigendom), opleidingsniveaus en praktische invulling geeft aan de Donut-Deals en opleidings- en werkprogramma's.

De Gaasperdamse grond is bouwrijp voor MOOI!....

1980-2010: We beginnen in Gaasperdam anno 2020 bepaald niet bij nul. Er is van oudsher **veel sociaal kapitaal** in deze 80-er jaren wijk. Er is in die 40 jaar veel gedaan, maar ook veel geleerd. Gaasperdam kent vanaf het begin van haar ontstaan al veel bewonersinitiatief, veelal gericht op groen, natuurbeleving, lokale voedselproductie en afval/recycling, getuige de 'van binnen uit' ontstane kinderboerderij 't Brinkie, Natuurterrein de Ruige Hof, en het grote centrale moestuincomplex achter 't Brinkie, later gevolgd door meer lokale tuinen, bv in Nellestein, maar ook de Vereniging Vrienden van de Gaasperplas met natuurexcursies, de diverse sportverenigingen (zeilen, kanoen, scouting, duiken etc.).

2010-2017: De thema's '**duurzame energie**' resp. '**zorg en samenredzaamheid**' kwamen er als nieuwe loten bij rond 2010. 'Duurzame energie' werd aangewakkerd door het nationale Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden (**IKS, 2010-2012**), met als Amsterdamse pilot '**Wij krijgen Kippen**', waar Stichting Cocratos ook medetrekker van was, met name op het gebied van leren in proces- en systeeminnovatie. In Zuidoost is op 'Wij krijgen Kippen' in 2014 doorgepakt met het project 'SLIMwonenGaasperdam', middels **Besmettelijke BUURTKracht** en de **kwartiermakersaanpak** (opgeleide sleutelfiguren uit de wijk). Stedelijk draait het "Wij Krijgen Kippen"-project ook zelforganiserend door, de laatste jaren als 'Netwerk 02025 Amsterdam' (zie www.02025.nl).

'Samenredzaam in (voor)zorg' werd aangewakkerd door een stedelijk ontwikkelprogramma om te zoeken naar nieuwe vormen van informele zorg i.v.m. de landelijke transitie in de zorg. Beide projecten hebben sinds 2017 op 'on hold' gestaan, wachtend op beter tijden. De ervaringen uit deze beide 'van binnen uit' vraaggestuurde projecten in Zuidoost, uit de koker van Stichting COCRATOS, zijn echter digitaal nog altijd beschikbaar middels www.samenredzaam.nu resp. www.slimwonengaasperdam.nl.

2019-2020: Twee belangrijke recente clusters van duurzame 'van binnen uit'-mijlpalen willen we in deze aanvraag uitvoeriger markeren:

- (1) de mijlpalen voortgekomen, en nog voortkomend uit het haalbaarheidsproject '**Gaasperdam SLIM naar QuickFit Aardgasvrij**' (2019-2020)',
  - (2) de mijlpalen voortkomend uit het project "**Groene Hub zelforganiserend door**" (2020).
- 'Geladen' met de ervaring en lessen uit deze projecten willen we onze reis met deze MOOI-aanvraag (2021-2024) vervolgen.

Ad 1: De gemeente Amsterdam honoreerde in 2019 uit de pot 'gebiedsgericht duurzaam' een integraal haalbaarheidsprojectvoorstel 'Gaasperdam SLIM naar QuickFit Aardgasvrij' (mei 2019-dec 2020) met 150.000 Euro en zegde ook haar inhoudelijke medewerking toe. Een bewonersgestuurd project waarin de sociale, democratische en energietransitie ineen gevat worden, en uitgevoerd met een achttal kleiner een grotere partners, uit leef- en systeemwereld. Deze verkennende reis vaart onder de vlag van Stichting Cocratos, een onderzoeks- en opleidingsinstituut gevestigd in Gaasperdam en dat in de afgelopen 20 jaar heel wat vernieuwende concepten heeft ontwikkeld en geïmplementeerd, vanuit de **4.0-notie** (naar: Otto Scharmer, MIT, U-theory) dat we alleen samen, als leefwereld en systeemwereld, koerszoekend en bijsturend tot die duurzame samenleving kunnen komen. Stichting SEN met haar concept 'QuickFit' ging ons voor (<https://www.samenenergieneutraal.nl>). Wij varen in hun kielzog, zeker waar het om de 1^e lessen uit hun BZK-subsidie aardgasvrije wijken met 'Boven-Pekela' gaat, met GroenGasproductie uit rioolwater, gecombineerd met de QuickFit-aanpak voor 600 woningen. Bureau heeft de techniek van de hogedrukvergister voor de productie van GroenGas ontwikkeld; die gaat daar eind 2020 gebruikt worden. (<http://bureau.nl>). **Wij werken**

hier in Gaasperdam aan verdiepende (wetenschappelijke) onderbouwing voor het GroenGasQuickFit-concept, aan - op termijn - opschaling naar 13.000 woningen EN aan reproduceerbaarheid elders of op andere thematieken.

We zijn nu precies een jaar onderweg met dit haalbaarheidsproject (en nog tot december 2020 te gaan) en zien voorzichtig de contouren ontstaan van een inclusieve duurzame samenleving in 1 van de armste, meest ongeletterde en meest cultureel-diverse stadsdelen van Amsterdam, Gaasperdam (met 2 ontwikkelbuurten), die zich stap voor stap ontwikkelt tot een vitaal en robuust ecosysteem. Naast aansprekende en aanstekelijke concepten als de Donut-Deals (de praktische vertaalslag van de Donut-Economie, o.a. om de warmtevraag in de woning SLIM te reduceren) is er p.r. materiaal ontwikkeld (posters, kaarten, stickers en sites www.gaasperdamsgroengas.nl en www.groenehub.org), zijn er 13 kwartiermakers opgeleid, is er een reeks van bijeenkomsten in de wijk en in de rest van de stad gehouden over de mogelijkheid van GroenGas uit poep en GFE, zijn er diverse lezingen gehouden over energierechtvaardigheid en over nieuwe organisatievormen om de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen te veranderen, is er sinds 1 december 2019 een fysieke manifestatie in de vorm van de Groene Hub, waarin rond meerdere 'naven' (assen, draaipunten, sleutelfiguren) gedraaid, geweven wordt. Daar zijn – dankzij een opdracht van WPI (werk, participatie en inkomen, à 45.000 Euro) – onlangs 23 mensen uit verschillende uitkeringssituaties geholpen in een driemaands traject om te leren invulling te geven aan 'betekenisvol leven', werkend vanuit de Donut-economie. Deze deelnemers hebben daar ook een Europass-certificaat voor ontvangen; voor sommige mensen hun eerste diploma!

Ad 2: De Corona Crisis heeft alles even flink stil doen vallen, maar zodra het weer kan, bouwen we door op deze **bouwrijpe grond!** Dit kan, dankzij sponsoring van Stichting DOEN die ons sinds het voorjaar van 2020 faciliteert om de **"Groene Hub zelforganiserend door"** te kunnen laten gaan: als **Gebiedscoöperatie** waarin de sociale, democratische en energietransitie hand in hand gaan, en waar wellicht in een latere fase ook nog verdere verbreding kan plaatsvinden rond thema's als duurzaam en lokaal voedsel, gezond eten & gezond bewegen, duurzaam (deel-)vervoer, samenredzaamheid gericht op voorzorg etc.!

Daarnaartoe: hoe dan?

1. Voor de opgave **'werk maken van de verduurzaming'** zetten we niet zozeer in op werk bij de uiteindelijke GroenGasvergister (daar doen de bacteriën vooral het werk), maar bovenal op werk binnen de Donut-economie m.b.v. drie Donut-Deals ('gordijnen naaien/isoleren; GFE-inzameling in zelfbeheer, QuickFix Brigade).

Wat is een Donut-Deal? Een Donut-Deal verbindt de binnenkant (sociaal fundament versterken) en de buitenkant (het ecologisch plafond respecteren) van de Donut van de econome Kate Raworth. Doel is het oplossen van een praktisch duurzaam vraagstuk middels **meervoudige waardecreatie**. Dit concept is bedacht door Stichting COCRATOS in juni 2019, en wordt thans verder uitgerold binnen MRA, ook in het kader van Amsterdam Donut-stad.

Criteria:

- Verbinding van tenminste 1 ecologisch en 3 sociale thema's van de Donut; empowerment 'van binnenuit'
- Minimaal 2 partijen die de Deal ondersteunen
- Trekker (indiener) kleinschalige en buurtgerichte partij (grotere partijen welkom om te ondersteunen/ sponsoren/ launching partner)

We willen bewoners met grote achterstand hier laagdrempelig in laten stromen. Voor nadere toelichting op de Donut-Deals: zie <https://gaasperdamsgroengas.nl/actueel/>. We werken daarin – naast de gemeente - samen met Stichting Pracht en Kracht, Buurtwerkkamer en !Woon. We zetten daarbij een lijn in van betekenisvolle inzet met behoud van uitkering, maar met beloning in energie-certificaten, naar uiteindelijk een buurtbaan met recht op een basisinkomen, of een plaatsing bij een van de ondernemers betrokken bij de energietransitie.

2. Voor wat betreft **'Anders leren'**: de Groene Hub doet dienst als lokale doe- en leergemeenschap. Het pand hebben we in bruikleen gekregen van de gemeente met de toestemming om, binnen de grenzen van de bestemming, als experimenteerplek te dienen voor verduurzaming in eigen beheer. Bewoners gaan hier leren samen een zonnedak te realiseren, o.l.v. de Energie coöperatie Zuiderlicht, ze treffen energiemaatregelen en er is stageplek voor eigen deelnemers en ROC jongeren. Daartoe heeft de Hub zelf wel aanvullende ondersteuning nodig op huisvestingskosten, op coördinatie van de Donut-Deals en op de ondersteuning van de kwartiermakers. Zie www.groenehub.org

3. **Eerlijker speelveld.** Met de Donut-Deal QuickFix-Brigade willen we aantonen dat energierekeningen fors terug te dringen zijn door de dubbele werking van eenvoudige maatregelen met gedragsverandering. We willen hiermee aantonen dat het niet meer dan rechtvaardig is om hier ook subsidiestromen naar toe te laten vloeien. Stedelijk zou dit kunnen met de Stadspas, landelijk met een op huurders gerichte subsidie. Studenten van de HvA, de HU en de RUG kunnen hier een rol in spelen. Zo werken we toe naar een eerlijker speelveld dus. Een andere oude maatregel, de zgn. nulpuntenregeling, zou op inzetbaarheid moeten worden onderzocht. Dit zou inhouden dat huurverhoging niet is toegestaan als de energetische staat van de woning onvoldoende is.

4. **Diffusie.** We willen samenwerken met de RUG en de HU om de diffusie (assimilatie, verspreiding, aanstekelijkheid) van kwartiermakers binnen verschillende bewonersgroepen te onderzoeken. De 'infiltratiegraad', of liever gezegd: 'de aantrekkingskracht', is te beïnvloeden door gericht sleutelfiguren te gaan zoeken. Hiermee kunnen we onze werkwijze van Besmettelijke BUURTkracht 1.0, 2.0 en 3.0 verder onderbouwen en zelfs uitbouwen naar 4.0 (in gelijkwaardigheid, afgestemd met andere partners koerszoekend leren verduurzamen). Daarmee maken we het zelfs overdraagbaar naar andere maatschappelijke opgaven.

5. **Energie in eigen beheer.** We kennen het al van Zonnepanelen en windmolens samen delen. Maar we willen dat eerlijker speelveld ook beproeven met mensen die geen geld hebben en toch mee willen doen in samen delen in zonnepanelen en windmolen, ook als je geen geld hebt (middels de postcoderoos 2.0; te beginnen op de Groene Hub zelf; zie <https://www.zuiderlicht.nu>). Maar als het over een gezamenlijk zeggenschap in en eigenaarschap van een **GroenGasvergister** gaat is dat bepaald nog niet een 'business as usual' verhaal, nog geen gelopen race! Daarom willen we dit experiment met de Groengasvergister in gezamenlijkheid aan, met gemeente/Waternet en bewoners (Publiek-Civiel), en/of met de ontwikkelaar van de vergister erbij (Publiek-Civiel-Privaat). Dit willen we zo, om zo optimaal mogelijk samen te werken en de kansen en risico's te delen. We willen onderzoeken - mede op grond van analyse van recente binnenlandse en buitenlandse voorbeelden - hoe zo'n vernieuwende 'governance', met bijbehorende organisatievorm er uit kan zien, en waar de kansen zijn, alsook de voetangels en klemmen, om uiteindelijk in 2024 vorm te geven aan 'de organisatie' die hiervoor het meest passend lijkt te zijn.

Werkende principes

Onze werkende principes in het **sociale domein**:

- De eindgebruiker aan het roer, in keuzemogelijkheden, zeggenschap en eigenaarschap.
- Diep doorgedrongen in de verschillende bewonersgroepen om de dialoog aan te gaan, willen we draagvlak en draagkracht creëren. We werken volgens het goed geoliede naaf-principe: de HUB, waar steeds d.m.v. een sleutelfiguur, met eigen taal en mores, een nieuw netwerk wordt aangeboord en positief 'besmet'.
- We werken aan een inclusieve aanpak, waarbij we bruggen (bridging) willen slaan tussen subculturen (waarbinnen vaak sprake is van grote, maar ook tamelijk gesloten 'bonding') van bewoners, maar ook met ambtenaren, technici, ondernemers, burgerinitiatieven en onderwijsinstellingen. Dit betekent dat we taal en vorm steeds moeten 'matchen' aan de harten en hoofden van de bewoners als kijker, luisteraar, spreker. Dat vraagt vaak ook om innerlijk leren 'stretchen': ruimte maken voor 'anders' zijn, het 'andere', de ander. Uit het wij-zij denken, naar het grotere WIJ.
- Inclusieve community rondom een duurzame samenleving. Inclusief, dus bruggen slaand tussen verschillende nu nog veelal gesloten groepen met tegenstellingen als arm/rijk; blank/gekleurd; hoog opgeleid/laag opgeleid; koop/huur; werkend/niet werkend; gezond/ziek; formeel/informeel etc.
Door de Coronacrisis is de waarde van de nu in de kiem aanwezige community al erg duidelijk geworden. Door het niet meer kunnen bezoeken van de fysieke ontmoetings-uitvoeringsplek is met man en macht gewerkt iedereen online te krijgen, waardoor naast de functionele contacten ook de warme relationele waarde voelbaar werd. Een digitale en soms financiële ontwikkelingsachterstand werd hiermee overbrugd. Door het inzetten van meer digitale middelen willen we de community nog meer gaan verbinden met andere groepen in de wijk en de stad.
- Het belang van een gezamenlijke fysieke plek: 'De Groene Hub', de lokale doe- en leergemeenschap, het oude schooltje wat ons ter beschikking is gesteld door de gemeente is vindbaar en herkenbaar. Het is een levendige uitvoeringsplek van alle programma's en staat daarnaast ter beschikking van bewonersinitiatieven die zich in de brede zin van het woord met duurzaamheid bezig houden.
- Waarde creëren leidt uiteindelijk tot eigen inkomsten door betekenisvol werk. Voor vrijwilliger inzet willen we een beloningssysteem opzetten in de vorm van energie-

tegoed (prepaid energie), gratis energiebesparende maatregelen of aandelen in het zonnedak op de HUB.

- Doorlopende leerlijnen/programma's bieden zicht op eigen mogelijkheden en zingeving binnen de nieuwe Donut-samenleving, gecombineerd met doen, passend bij de cultuur van deze bewoners. Dit alles wordt steeds gefaseerd om leren in eigen tempo mogelijk te maken in het oude gildemodel van leerling - gezelschap - meester, en wat ook de warme onderlinge zorg symboliseert.
- Duurzaam en toekomstbestendig is het motto, dus na startsubsidie of sponsoring staat het Gaasperdamse project gezond op eigen benen, coöperatief georganiseerd, met een gezonde financiële waardepropositie: zelforganiserend door!

Onze werkende principes in het **democratische/governance domein**:

De 7 coöperatieve principes

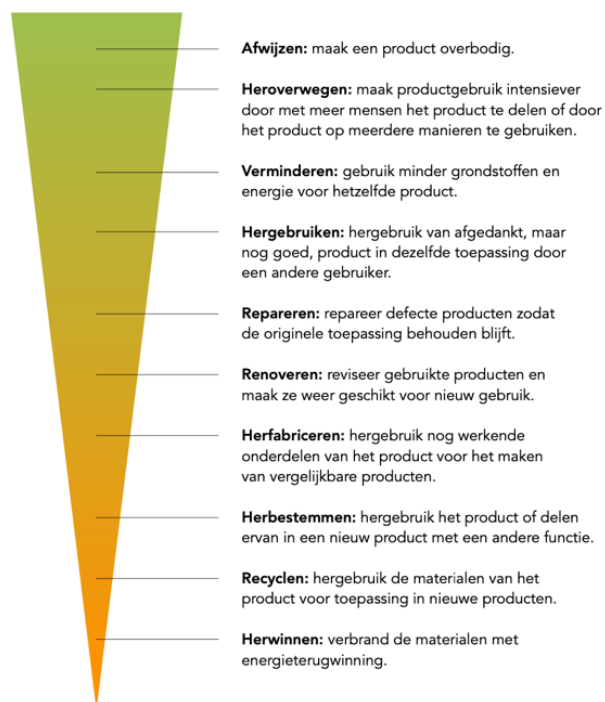
1. Open en vrijwillig lidmaatschap
2. Democratische controle door de leden
3. Economische participatie van de leden
4. Autonomie en onafhankelijkheid
5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking
6. Samenwerking tussen coöperaties
7. Betrokkenheid van de gemeenschap

Onze werkende principes in het **fysieke/energetische domein**

Zo circulaair mogelijk, mede in relatie tot betaalbaarheid volgens de circulaire verwerkingsladder (uit: Nota Amsterdam Circulaair 2020-2025 Strategie, april 2020)

De circulaire verwerkingsladder:

Met wie gaan we deze MOOI-reis aan?

Gemeente
Waternet
Bureau
Coöperatie Zuiderlicht
!Woon
SEN
RUG/HU/HvA
AMS
Woningcorporatie IJmere, Stadgenoot of Eigen Haard?

Wat zijn onze onderzoeks- en ontwikkelvragen?

->Drie insteken: 1) sociaal/diffusiegericht; 2) governance-gericht, 3) technisch/circulair.

1. Sociaal: zicht op/ beïnvloeden van diffusieprocessen

Centrale vraag: Hoe kan de diffusie / verspreiding van het nieuwe opgavegestuurd samenwerken EN het Donut-Denken in beeld worden gebracht en optimaal worden beïnvloed, z.d.d. het de grootste kans van slagen heeft, in deze Gaasperdamse casus EN extrapoleerbaar gemaakt naar elders?

De overkoepelende sociale doelstelling van het MOOI-project laat zich samenvatten met het woord inclusiviteit. Het gaat erom bewoners te doen participeren en leiderschapsrollen (terug) te geven in de energietransitie en dan in het bijzonder bewoners die niet zonder dit project op een andere manier ook wel actief zouden zijn geworden op het gebied van duurzaamheid. Om dat te doen slagen moeten enerzijds het aanwezige menselijke en sociale kapitaal aangeboord worden en moet anderzijds aan bewoners de gelegenheid geboden worden op zodanige manieren deel te nemen dat hun menselijke en sociale kapitaal toeneemt. Hier hoort bij dat bewoners in het project kunnen leren, vaardigheden kunnen opdoen, talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen, etc. Ook is een goede aansluiting bij de lokale economie (in de vorm van een cooperatie of zzp-ers) van groot belang. Een van de middelen om de realisatie van bovenstaande doelstellingen dichterbij te brengen is het bevorderen van de verspreiding het project in de wijk. Het is dan allereerst zaak zicht te krijgen op de volgende vragen:

- Hoe verloopt het verspreidingsproces en welke factoren bevorderen de verspreiding of houden die juist tegen?
- Hoe kunnen we, bv. door aan te sluiten bij de vragen en problemen die leven bij bewoners (hoe kom ik deze maand weer door), verduurzaming tot prioriteit maken?
- Hoe kunnen we inzichtelijk maken of en zo ja hoe praktische vertaalslagen 'besmettelijk krachtig' doorwerken in de community EN in de lokale economie en die 'successen' transponeerbaar maken naar cases elders?

2. Organisatorisch/Governance:

Centrale vraag: Hoe kunnen de zeggenschaps- en eigendomsverhoudingen het beste geborgd worden in nieuwe spelregels?

De overkoepelende 'new governance' doelstelling van het MOOI-project laat zich samenvatten met 'eerlijk spel, eerlijk speelveld'.

- Onderzoeken of afnemers van het Groengas op coöperatieve wijze een gedeeld eigendom kunnen verwerven in de productie van Groengas;
  - Ten behoeve hiervan onderzoek te doen (op basis van nationale en internationale voorbeelden; samenwerking met internationale onderzoeksgroep Rescoop etc) naar verschillende vormen van gedeeld eigenaarschap tussen publieke, private en civiele partijen en welke vorm de rol van afnemers bij het project het beste borgt; voetangels en klemmen identificeren.
- Het onderzoeken of het mogelijk is om Groengas te kunnen salderen zoals dat ook bij elektriciteit kan;
- Het onderzoeken of de benodigde extra duurzame stroom t.b.v. het optimaliseren van de Groengas productie of het volmaken van de Quickfit kan worden opgewekt middels collectieve zonprojecten/ zonnepanelen op de daken in Zuidoost, resp. middels collectieve windprojecten.

3. Technisch/circulair:

Centrale vraag: Is GroenGas (middels een hogedrukvergisting verkregen uit riool en/of GFE) een veelbelovende derde weg naar Aardgasvrij, ook voor een stad als Amsterdam?

De overkoepelende 'technisch-duurzame' doelstelling van het MOOI-project laat zich samenvatten met de term 'SLIM-circulair'. Deelvragen:

- Wat is de potentie van de GroenGas vergister ter vervanging van aardgas in termen van circulariteit?
- Is het in termen van circulariteit verstandig om GFE, resp. H2 of extern CO2 toe te voegen, of kan van GFE bv. beter compost gemaakt en H2 direct gebruikt voor verwarming met waterstof?
- Hoe verhoudt deze GG-vergistingstechniek zich tot andere warmtebronnen, ook m.b.t. de reststromen (zware metalen, medicijnresten, bioveiligheid) en hoe kunnen die worden verwerkt?
- Hoe kan de techniek gevalideerd worden?
- Hoe kan een gezonde businesscase ontwikkeld worden, zodanig dat we over kunnen gaan tot een installatie van formaat (ter grootte van een wijk als Gaasperdam met 13.000 woningen, wellicht direct in Westpoort gestationeerd i.v.m. op termijn opschaling naar hele stad)?
- Hoe kunnen we tijdens de MOOI-reis hier een DEI-subsidie voor aanvragen, zodat de vergister er staat in 2023?

Ook leren varen op het innerlijk kompas, in afstemming met de ander

Laveren tussen de CORONA-crisis met haar gevaarlijke besmettelijkheid en de positieve Besmettelijke BUURTkracht-kansen waar we in Gaasperdam al zoveel jaren mee experimenteren, vraagt om een houding van hoop, moed en uithoudingsvermogen.

Ondertussen kunnen we ook zien hoe we als samenleving een exponentiele besmettingscurve 'intelligent' in 4-6 weken tijd omlaag hebben weten te krijgen. Dat is een prestatie van formaat die we met een natuurwetenschappelijke bril nooit hadden kunnen voorspellen of realiseren. Met nieuwe ogen durven kijken naar die 'emergentie' en hoe daarop in te spelen, vraagt om het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden, andere stuurmanskunst, nieuw samenspel, andere rollen, netwerklederschap. Die kunst willen we in deze reis ook met elkaar leren beoefenen. Vaart u mee?

(Nog te behalen) Mijlpalen in 2020

Welke mijlpalen hopen we eind dec 2020 al gepasseerd te zijn, dankzij eerdere subsidies en donaties, zodat we daar met MOOI op door kunnen bouwen (waarbij 2020 focus op 'doen' en vandaaruit verdiepend leren/leervragen formuleren voor 2021-2024):

GroenGas

- Er ligt een review van de AHPD-vergistingstechniek, door W+B: veelbelovende techniek
- Er is voldoende GroenGas voor 800-1000 QuickFit woningen, op basis van riool en GFE van 13.000 huishoudens.
- De businesscase kan uit, mits DEI-subsidie
- Voor veel meer gas moet extra H2 of CO2 worden ingevoerd; dat is nu nog niet rendabel
- Er ligt een TCO van de gemeente: GroenGas heeft laagste maatschappelijke kosten; beschikbaarheid is aandachtspunt. Er wordt in de 2^e helft van 2020 nog een volgende stap in de WAM-aanpak gemaakt
- Er ligt een MKBA; de Groengas QuickFit oplossing heeft een hoge maatschappelijke waarde.

QuickFit:

- Er zijn 13 kwartiermakers opgeleid. Die Besmetten hun buurt, hun familie, elk op eigen wijs.
- We hebben de beschikking over de Groene Hub, een schooltje met 5 lokalen, waarvan 1 een demolokaal met QuickFit maatregelen.
- Er is een collectieve inkoop actie in 2^e helft 2020 voor zonnepanelen en (spouwmuur- en vloer-)isolatie, i.s.m. Regionaal Energie Loket; de datum van 7 mei is i.v.m. Coronacrisis uitgesteld tot na de zomer: mensen kunnen nu niet over grote uitgaven nadenken
- Woningcorporatie IJmere doet waarschijnlijk mee om hun grondgebonden sociale huurwoningen voor deze GroenGas QuickFit aanpak in te zetten
- We houden voorlichtings- en bijscholingsbijeenkomsten, o.a. ook over warmtefoto's, waterzijdig inregelen, GFE inzameling.

Donut-Deals:

- (1) gordijnen naaien/ isoleren; 1^e fase achter de rug. Verslag beschikbaar. Nu 2.0 versie
- (2) inzameling GFE in zelfbeheer; 1^e fase loopt
- (3) QuickFix Brigade, voor lichte isolatiemaatregelen; 1^e fase start in mei 2020.

De Groene Hub:

- Uit de kraamkamer van Stichting Cocoratos; kan zelforganiserend door.
- De postcoderoos 2.0 met panelen op de Hub zelf is klaar voor realisatie, dankzij Coöperatie Zuiderlicht. Iedereen in de wijk kan meedoen voor 1 Euro eenmalig, met 1 ct. korting per afgenomen kWh
- De gebiedscoöperatie de Groene Hub staat, en vormt het vehikel voor de Donut-Deals en de cursusprogramma's.